

A tenger, amely megmentette a Kiegyezést

160 éve vívták a Vis-i csatát az Adrián — Horvátországban ünnepléssel emlékeznek rá, nálunk alig ismerik, pedig e nélkül másképp alakulhatott volna 1867, és talán Fiume sorsa is

2026. július 19. · Háttérgyár Elemzési Részleg

Terjedelem: kb. 45 000 karakter · Sorozatszám: HGY-2026/09

2026. július 20-án Horvátországban ünnepélyes megemlékezéseket tartanak a Vis-i (olaszul Lissa-i) csata 160. évfordulóján — arról az 1866-os tengeri ütközetről, amelyben a számban és technikában alulmaradó osztrák flotta megsemmisítő vereséget mért a fiatal Olasz Királyság hajóhadára, és amellyel megmentette Dalmáciát, Isztriát és a horvát tengerpartot a olasz annexiótól. Magyarországon a csatát kevesen ismerik, pedig ugyanaz az 1866-os háború, amelynek ez az epizódja volt, alig egy évvel később elvezetett a Kiegyezéshez — és azon keresztül közvetve Fiume, az egykori magyar tengeri kikötő visszacsatolásához is. Ez a Füzet a horvát sajtó ünnepi beszámolójából indul ki, majd azt vizsgálja, hogyan függ össze egy tengeri csata, egy szárazföldi vereség és egy magyar államférfi kompromisszuma — és mit jelent mindez ma, amikor Magyarországnak ismét nincs saját tengerpartja, de az Adria továbbra is stratégiai kérdés Közép-Európa számára.

TARTALOM

1. fejezet — Ünnepség Viszen, csend Budapesten	5
2. fejezet — Az „Adria kulcsa”: a Vis-i csata története	8
Egy háború három hadszíntéren	8
A célpont: Vis szigete	9
Az ütközet, 1866. július 20.	11
A győzelem jelentősége	13
3. fejezet — Königgrätzről Pest-Budáig: az 1866-os vereség és a Kiegyezés	15
Egy csata, amely eldöntötte a birodalom sorsát	15
A neoabszolutizmus zsákutcája	16
A vereség mint kényszerítő erő	17
4. fejezet — A Kiegyezés mellékterméke: Fiume hazatérése	20
Egy corpus separatum sorsa	20
A „magyar tenger mellék” fél évszázada	21
Egy elfeledett lánc: Vistól Fiuméig	23
5. fejezet — Az Adria ma: Fidesz-örökség és Tisza-diplomácia	24

Egy tengeri kikötő nélküli ország örök adriai kényszere	24
Fidesz-örökség: egyoldalú függés, feszült szomszédság	25
Tisza-diplomácia: a kapcsolatok helyreállítása	26
6. fejezet — Mit ünnepel Horvátország, és mit tanulhat belőle Magyarország	29
Kérdések, amelyeket a Füzet nyitva hagy	29
Egy évforduló, amelyet érdemes lenne magyarul is megünnepelni	30

1. FEJEZET — AKTUÁLIS ESEMÉNY

Ünnepség Viszen, csend Budapesten

2026. július 20-án Horvátország egy olyan győzelemre emlékezik, amelyről a magyar közvélemény túlnyomó része soha nem hallott — pedig a saját nagyapáink, dédapáink egy része is ott harcolt a fedélzeteken. A Vis szigete melletti tengeri csata 160. évfordulóján Dalmáciában és Isztriában egész napos megemlékezéseket, hajós felvonulásokat és történelmi konferenciákat tartanak, a horvát sajtó pedig napok óta részletes visszaemlékezésekkel, hadtörténeti elemzésekkel készül az évfordulóra. A Vecernji list, Horvátország egyik legnagyobb példányszámú napilapja e sorok írásakor több oldalas összeállítást szentelt az eseménynek, amelyben Danijel Prerad hadtörténész idézi fel a csata lefolyását és jelentőségét.

A történet röviden így foglalható össze. 1866 nyarán Európa közepén és déli tengerein egyszerre zajlott két, egymással szorosan összefonódó háború: a porosz–osztrák háború a német egység kérdéséről, és az olasz–osztrák háború, amelyben a néhány éve egyesült Olasz Királyság a maradék Habsburg-birtokok — mindenekelőtt Velence, majd tágabban az egész keleti Adria-part — megszerzésére tört. Miközben Poroszország fölényesen győzött északon, a szárazföldi hadszíntéren, addig a tengeren, Vis szigeténél, 1866. július 20-án a számban és tonnatartalomban egyaránt alulmaradó osztrák flotta megsemmisítő győzelmet aratott az olasz hajóhad felett. Az osztrák admirális, Wilhelm von Tegetthoff ékalakzatban törte át az olasz sorhajók vonalát, s a csata csúcspontján zászlóshajója, az Erzherzog Ferdinand Max, teljes gőzzel a manőverképtelenné vált olasz Re d'Italia oldalába fúrta magát — a találkozó után az olasz páncélos három percen belül elsüllyedt, fedélzetén több száz tengerésszel.

A csata voltaképpen egy politikailag kikényszerített, elhamarkodott olasz hadművelet katasztrofális kudarca volt. Az olasz kormány, miután a szárazföldön Custozánál megalázó vereséget szenvedett (1866. június 24.), s eközben porosz szövetségeseük Königrätznél elsöprő győzelmet aratott az osztrákok felett, kénytelen volt valamiféle saját katonai sikert felmutatni, hogy a békekötésnél ne üres kézzel érkezzen. Ezért az olasz haditengerészet — Carlo Pellion di Persano admirális parancsnoksága alatt, aki hetekig húzta-halasztotta a bevetést — végül Vis szigetének elfoglalására indult, mint az Adria "kulcsára". A sziget ostroma három napig tartott, mire az osztrák flotta Pulából a helyszínre érkezett, és a július 20-i ütközetben az olasz flotta — annak ellenére, hogy 34 hadihajóval, 86 ezer tonnás vízkiszorítással és csaknem 11 ezer fős légénységgel vonult fel a 27 hajós, 57 ezer tonnás, mintegy 7900 fős osztrák flottával szemben — súlyos vereséget szenvedett.

A vecsernyei bevetésben teljesen páncélozatlan, favázás osztrák hadihajó, a Kaiser, öngyilkos bátorsággal az olasz Re di Portogallo páncélos oldalába fúrta magát — a horvát emlékezetben ez a mozzanat máig a csata egyik legendás pillanata.

Vecernji list, 2026. július 19. — Danijel Prerad nyomán

A győzelem horvát szempontból azért is különösen fontos, mert az osztrák flotta légénységének mintegy hatvan százaléka horvát tengerészekből állt — a maradékot velenceiek, olaszul beszélő isztriaiak, triesztiek és osztrákok tették ki. A horvát történeti emlékezetben ezért a Vis-i győzelem nem egyszerűen egy Habsburg-diadal, hanem a horvát nemzeti öntudat egyik alapító pillanata: az a momentum, amikor a horvát tengerészek saját partjaikat védték meg egy

idegen hatalom terjeszkedésétől. A csata híre komoly lendületet adott a dalmáciai horvát nemzeti mozgalomnak is.

Ami a magyar vonatkozást illeti: a Vecernji list beszámolója egyetlen szóval sem említi Magyarországot vagy a magyar–horvát közös múltat — ez természetes, hiszen a horvát sajtó a saját nemzeti elbeszélését építi. Éppen ez teszi indokolttá, hogy egy magyar közéleti kiadvány megvizsgálja: mi köze volt ennek a csatának ahhoz, ami tizenegy hónappal később, 1867 tavaszán-nyarán Bécsben és Pesten történt — a Kiegyezéshez, amely a következő fél évszázadra meghatározta a magyar állam sorsát, és amelynek nyomán egy különös adminisztratív aktussal Magyarország három éven belül visszakapta egyetlen tengeri kikötőjét, Fiumét is.

Ez a Füzet tehát nem áll meg a csata leírásánál. Először bemutatja magát az ütközetet és tágabb hadtörténeti kontextusát — jórészt a horvát sajtó beszámolójára támaszkodva, azt magyar olvasóközönség számára feldolgozva. Másodszor megvizsgálja, milyen szálakon köti össze az 1866-os háború két, egymástól földrajzilag távoli hadszíntere — a csehországi Königgrätz és az adriai Vis — a magyar történelem egyik legfontosabb fordulópontját, a Kiegyezést. Harmadszor nyomon követi, hogyan vezetett mindez Fiume magyar fennhatóság alá kerüléséhez, s ezzel a rövid életű magyar tengeri világ megszületéséhez. Végül pedig azt vizsgálja, mit jelent ma, 2026-ban, amikor Magyarországnak ismét nincs saját tengerpartja, de az Adria térsége — energiabiztonsági, turisztikai és geopolitikai értelemben — továbbra is releváns kérdés Budapest számára.

2. FEJEZET — TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Az "Adria kulcsa": a Vis-i csata története

Egy háború három hadszíntéren

Az 1866-os év Európa közepén a hosszú távú nagyhatalmi átrendeződés csúcspontja volt. A porosz–osztrák viszony a schleswig-holsteini kérdés miatt mérgesedett el: a két hatalom 1864-ben még közösen szerezte meg Dániától a két hercegséget, ám Poroszország 1866. június 7-én, a korábbi megállapodásokat felrúgva, csapatokat küldött az osztrák igazgatás alatt álló Holsteinbe. Ausztria a Német Szövetség közgyűlésétől kért és kapott támogatást, mire Otto von Bismarck porosz kancellár ezt hadüzenetnek tekintette, és július 16-án hajnalban porosz csapatok léptek Szászország, Hannover és Hessen-Kassel területére. A rövid, alig hét hétig tartó háborút a történetírás "hétheti háborúnak" is nevezi; a béke Nikolsburgban kötöttetett 1866. július 26-án.

Az Olasz Királyság, amelyet 1861-ben kiáltottak ki, ebben a német belviszályban saját nemzeti egyesítési törekvéseinek — a Risorgimentónak — a beteljesítésére látott esélyt. Az ország területén kívül még mindig ott volt a gazdag Veneto tartomány, valamint a Habsburg-birodalom kezén az Adria keleti partvidéke: Isztria, a Kvarner-öböl szigetei és Dalmácia, amelyeket az olasz nacionalisták történelmi örökségüknek tekintettek. Róma és Torino 1866 áprilisában titkos katonai szövetséget kötött Poroszországgal: háború esetén Olaszország déli frontot nyit Észak-Itáliában, két frontra kényszerítve Bécsset, cserébe Poroszország garantálta, hogy közös győzelem esetén Velence olasz

kézbe kerül. A tervek azonban jóval túlmutattak Velencén — a cél a teljes Adria "olasz tengerré", mare nostrummá tétele volt.

ADATOK — AZ 1866-OS HÁRMAS HÁBORÚ

Porosz–osztrák háború: 1866. június 14. – augusztus 23. (béke: Prága, 1866. augusztus 23.)

Döntő szárazföldi ütközet: Königgrätz (Sadowa), 1866. július 3. — porosz győzelem

Olasz szárazföldi vereség: Custoza, 1866. június 24.

Tengeri ütközet: Vis (Lissa), 1866. július 20. — osztrák győzelem

Békekötés Olaszországgal: Bécs, 1866. október 3. — Velence olasz kézre kerül

Az olasz hadüzenet 1866. június 20-án érkezett meg Bécsbe. Ám a háború szárazföldi hadszíntere csalódást hozott Torinónak: Custozánál, június 24-én a számbeli fölényben lévő olasz sereg megalázó vereséget szenvedett a jóval kisebb osztrák erőktől. A kudarc még fájóbbá vált, amikor néhány nappal később, július 3-án Poroszország Königgrätznél elsőpró győzelmet aratott Ausztria felett — vagyis Olaszország úgy találta magát abban a helyzetben, hogy a háborút a szövetségese nyeri meg helyette, miközben a saját seregét megverték. Ez politikailag tarthatatlan volt: a Rattazzi-kormányt megelőző Ricasoli-kabinet és II. Viktor Emánuel király hatalmas nyomás alá került, hogy legalább egy önálló katonai sikert mutasson fel, mielőtt megkezdődnek a békatárgyalások — enélkül Olaszország a győztesek asztalánál is vesztesként jelenhetett volna meg.

A célpont: Vis szigete

A nyomás a hadseregről a flottára hárult át. Agostino Depretis haditengerészeti miniszter ultimátumszerű utasítást küldött Carlo Pellion di Persano admirálisnak, hogy a flotta induljon támadó hadműveletre az Adrián. Persano hetekig

halogatta a bevetést Ancona kikötőjében, a legénység felkészületlenségére és technikai hiányosságokra hivatkozva, ám a politikai nyomás végül elviselhetlenné vált. A hadműveletnek nemcsak katonai, hanem elsősorban politikai célja volt: gyors győzelmet aratni, osztrák területet elfoglalni a fegyverszünet aláírása előtt, s ezzel jobb tárgyalási pozíciót teremteni Olaszországnak — nemcsak Velence, hanem esetlegesen Dalmácia megszerzéséhez is.

A választás Vis szigetére esett. Az Adria közepén fekvő sziget stratégiai jelentősége miatt a kortársak "az Adria kulcsának" vagy "a jadráni Gibraltárnak" nevezték: aki Vist ellenőrizte, az uralta az északi és a déli Adria közötti teljes hajóforgalmat. A szigetet az osztrákok erős parti ütegrendszerrel védték. Az olasz haditerv egyszerű volt: villámgyors, tömeges csapással megsemmisíteni a viszi erődöket, kirakodni néhány ezer katonát, kikiáltani a sziget annektálását, majd ezzel kicsalogatni az osztrák flottát Pulából a nyílt tengerre.

1866. július 16-án 28 hadihajóból — köztük 11 modern páncélosból — álló olasz flotta futott ki Anconából Persano admirális parancsnoksága alatt. A kötelék részét képezte Giovanni Vacca ellentengernagy páncélos-hadosztálya, valamint Giambattista Albini aleltengernagy fa hajókból és partraszálló gyalogságból álló osztaga; a flotta több mint ezer katonát szállított a sziget megszállására. Július 18-án kezdődött a bombázás, ám a viszi erődök a tengerszint fölé magasan épített elhelyezkedésük miatt nehezen voltak eltalálhatók. Július 19-én további hat hajó csatlakozott az olasz kötelékhez, a partraszállító erőket 2200 főre növelve, a bombázás pedig folytatódott — ám Persano és tisztjei egyre csak halogatták a tényleges partraszállást.

Az ütközet, 1866. július 20.

A sorsdöntő napon, július 20-án reggel az olasz flotta végül leállította a sziget elleni támadást, és csatarendbe állt, mert az éjszaka folyamán jelentés érkezett az osztrák flotta közeledéséről. Wilhelm von Tegetthoff osztrák ellentenger-nagy — tudván, hogy hajói lassabbak és gyengébben felfegyverezettek, mint az olaszoké — arra a taktikára épített, hogy minél hamarabb közel kerül az ellenséghez, elkerülve a nyílt tengeri tüzérségi párbajt, és a hajóorrba épített döfőékekkel (a korszak páncélosainak jellemző fegyverével) próbál majd áttörést kicsikarni.

ADATOK — A KÉT FLOTTA ERŐVISZONYAI

Osztrák flotta: 27 hadihajó, 57 344 tonna vízkiszorítás, 532 löveg, 7871 fő legénység

Olasz flotta: 34 hadihajó, kb. 86 000 tonna vízkiszorítás, 645 löveg, 10 886 fő legénység

Osztrák veszteség: 3 halott és 15 sebesült tiszt, 35 halott és 35 sebesült matróz

Olasz veszteség: 38 halott és 4 sebesült tiszt, 574 halott és 32 sebesült matróz; két páncélos (Palestro, Re d'Italia) elsüllyedt

Tegetthoff ékalakzatban vezette be flottáját az olasz sorba, ami zűrzavart okozott: a hajók egymást keresztezve próbáltak döfőékükkel az ellenséges hajótestbe hatolni. A csata kimenetelét alapvetően befolyásolta egy parancsnoki hiba az olasz oldalon: Persano admirális közvetlenül az ütközet előtt, a többi hajó tudta nélkül hagyta el zászlóshajóját, a Re d'Italiát, és átszállt a modern Affondatore páncélos monitorra. A manőver titokban zajlott, jelzés nélkül — így az olasz flotta többi egysége és parancsnoka továbbra is a Re d'Italiát figyelte utasításokért, nem tudva, hogy a főparancsnok már nincs a fedélzetén. Persano az Affondatoréről adott ki parancsokat, de a sűrű füstben senki sem vette észre a jelzéseit — ez a kommunikációs bénulás komoly

réseket ütött az olasz alakzaton, amit Tegetthoff azonnal kihasznált egy újabb, ezúttal döntő előretöréssel.

Zsigeri, könyörtelen küzdelem bontakozott ki: a páncélosok és a favázás hajók néhány méteres távolságból ütköztek egymással. Az olasz oldalon több mint 600-an vesztették életüket, az osztrákoknál mintegy negyvenen.

Vecernji list, 2026. július 19.

A csata egyik legendás mozzanata a favázás, teljesen páncélozatlan osztrák hadihajó, a Kaiser hőstette volt Anton von Petz sorhajókapitány parancsnoksága alatt. A modern olasz páncélosok gyűrűjébe szorult Kaiser visszavonulás helyett egyenesen a hatalmas olasz Re di Portogallo páncélos oldalába fúrta magát; az ütközés ereje szétzúzta a Kaiser fa orrát, előárboca a fedélzetére dőlt, ám az osztrák és horvát tüzérek közvetlen közelről szórt sortüze súlyosan megrongálta a Portugallót, és visszavonulásra kényszerítette.

A csata csúcspontja azonban Tegetthoff zászlóshajójához, az Erzherzog Ferdinand Maxhoz köthető. Az osztrák megfigyelők észrevették a kormányát vesztett, ideiglenesen mozgásképtelen Re d'Italiát. Tegetthoff teljes gőzt parancsolt, és a hajó vasból készült víz alatti döfőékét pontosan az olasz büszkeség közepébe fúrta. A mintegy tizenegy csomós sebességgel bekövetkezett ütközés több méter széles léket ütött a Re d'Italia oldalán; a hajó másodpercek — valójában alig három perc — alatt elsüllyedt, magával rántva a mélybe több száz tengerészt.

Délután fél háromkor felrobbant a Palestro nevű olasz páncélos is, mire Persano elrendelte a visszavonulást — jóllehet flottája ekkor is számbeli fölényben volt az osztrákokkal szemben. A csata mérlege egyértelmű osztrák

győzelem lett: két olasz páncélos, a Palestro és a Re d'Italia, teljesen megsemmisült, míg az osztrák oldalon a legsúlyosabb veszteséget a páncélozatlan Kaiser szenvedte el.

A győzelem jelentősége

A Vis-i csata messze túlmutatott egy helyi adriai összecsapáson. Bár Ausztria a szárazföldön elvesztette a háborút, és a végleges békeszerződésben — amelyet nem is közvetlenül Olaszországgal, hanem a poroszok közvetítésével kötöttek — kénytelen volt átengedni Velencét, a tengeri győzelem több szempontból is sorsdöntőnek bizonyult. Elsőként: megakadályozta, hogy Olaszország a béketárgyalásokon Dalmácia vagy Isztria átengedését is követelhesse. Ha Persano flottája elfoglalja Vist, és partra tudja tenni csapatait, az olasz kormány jelentősen erősebb pozícióból tárgyalhatott volna a háború lezárásakor — és a keleti Adria-part akár már 1866-ban vagy röviddel azután olasz fennhatóság alá kerülhetett volna, ötven évvel korábban, mint ténylegesen történt (1918-ban).

Másodszor: a győzelem megőrizte a Habsburg Birodalom pozícióját az Adrián, lehetővé téve Bécs számára Pula, Fiume és Zára kikötőinek további fejlesztését, valamint a birodalom tengeri nagyhatalmi státuszának fenntartását — igaz, ezt a presztízst a szárazföldi vereség jelentősen megtépázta. Harmadszor: horvát nemzeti szempontból a győzelem — amelyet többségében horvát legénység vívott ki — komoly lendületet adott a dalmáciai horvát nemzeti ébredésnek, és a mai napig a horvát katonai emlékezet egyik sarokköve.

Ausztria azonban ezt a ritka és fényes sikert a hadszíntéren nem tudta átváltani politikai tőkére máshol. Amíg Tegetthoff az Adrián brillírozott, a birodalom szárazföldi veresége — amelyről a következő fejezet szól — olyan belpolitikai válságot idézett elő, amely alapjaiban rendezte át a birodalom belső hatalmi szerkezetét, és amelynek egyenes következménye lett a magyar Kiegyezés.

3. FEJEZET

Königgrätztól Pest-Budáig: az 1866-os vereség és a Kiegyezés

Egy csata, amely eldöntötte a birodalom sorsát

Amíg Vis szigeténél az osztrák flotta diadalt aratott, ugyanennek a háborúnak a fő hadszínterén, Csehországban egészen más történet zajlott. 1866. július 3-án Königgrätz (Hradec Králové) mellett, amelyet a történetírás gyakran Sadowa néven is emleget, a porosz hadsereg megsemmisítő vereséget mért az osztrák és szász csapatokra. A csata volt a hétheti háború döntő ütközete: az osztrák hadsereg mintegy 44 ezer embert veszített halottakban, sebesültekben és hadifogolyként, míg a porosz veszteségek ennek töredékét tették ki. A vereség nemcsak katonai presztízsveszteséget jelentett, hanem gyökeresen átrendezte Közép-Európa erőviszonyait: Ausztria véglegesen kiszorult a németországi vezető szerepért folytatott versengésből, s a Német Szövetség helyébe lépő új rendben immár nem vehetett részt.

Bár a hadijelentések szerint alig két és fél héttel később, július 20-án Tegetthoff fényes győzelmet aratott Visnél, ez a siker a birodalom egészének sorsán már nem tudott érdemben változtatni. A háborút lezáró prágai béke (1866. augusztus 23.) Ausztriát kizárta a német ügyekből, és megerősítette Poroszország vezető szerepét az induló Északnémet Szövetségben; a bécsi béke (1866. október 3.) pedig — a poroszok közvetítésével — Velencét Olaszországnak juttatta, annak ellenére, hogy Olaszország a szárazföldön és jórészt a tengeren is vereséget szenvedett. Ferenc József számára ez kettős megaláztatás volt: a birodalom egyszerre veszítette el németországi befolyását és egyik

legrégebbi olasz tartományát — miközben az egyetlen fényes hadi győzelem, Vis, e veszteségeket nem tudta ellensúlyozni.

Ferenc Józsefet sorozatos katonai kudarcai — 1859, majd 1866 — döbbsentették rá arra, hogy ha birodalma régi tekintélyét vissza akarja szerezni, ki kell egyeznie a magyarokkal.

Felvidék.ma, hadtörténeti elemzés

A neoabszolutizmus zsákutcája

Ahhoz, hogy megértsük, miért lett Königgrätz a Kiegyezés katalizátora, vissza kell nyúlni az 1849 utáni évekhez. Az 1848–49-es szabadságharc leverése után Magyarországon Bach Alajos nevével fémjelzett neoabszolutista kormányzás rendezkedett be: az ország elveszítette önálló államiságát, közigazgatását centralizálták, s a magyar politikai elit — Deák Ferenc vezetésével — a passzív ellenállás stratégiáját választotta: nem vállaltak hivatalt, nem ismerték el a birodalmi jogfolytonosságot. Az 1859-es solferinói vereség (amely szintén olasz–francia szövetség ellen érte Ausztriát, és Lombardia elvesztésével járt) már megrendítette a neoabszolutizmus alapjait: Ferenc József 1860–61-ben kénytelen volt engedményeket tenni, összehívta a magyar országgyűlést, amely azonban elutasította az alkotmányosságot korlátozó uralkodói föltételeket, mire az uralkodó ismét felfüggesztette a alkotmányos intézmények működését. Az 1861 és 1865 közötti időszakot — Anton von Schmerling államminiszter nevéhez köthetően — provizóriumnak nevezi a történetírás: sem teljes elnyomás, sem valódi kiegyezés, hanem tartós patthelyzet Bécs és Pest között.

A fordulat első jele 1865. április 16-án érkezett: Deák Ferenc a Pesti Naplóban tette közzé híres "húsvéti cikkét", amelyben — burkoltan, de egyértelműen Bécsnek címezve — felvázolta a lehetséges kiegyezés kereteit: Magyarország hajlandó lenne törvényes keretek között engedményeket tenni a közös külügy, hadügy és az ezeket finanszírozó pénzügyek terén, cserébe az 1848-as alkotmányos vívmányok elismeréséért. Ferenc József érzékelte a nyitást, leváltotta Schmerlinget, és 1865 decemberében újra összehívta a magyar országgyűlést, amely bizottságot választott a közös ügyek megtárgyalására — élén a fiatal, az 1849-es szabadságharcban játszott szerepe miatt korábban távollétében halálra ítélt, jelképesen felakasztott Andrássy Gyula gróffal.

A vereség mint kényszerítő erő

A tárgyalások 1866 nyarán megszakadtak a kitörő háború miatt — Bécs figyelme és erőforrásai a fronton kötöttek le. Ám éppen a háború kimenetele bizonyult a Kiegyezés legerősebb hajtóerejének. Amint azt több magyar történelemtanítási összefoglaló is megfogalmazza: a birodalom külpolitikai kudarca — hogy sem az olasz egységet nem sikerült megakadályozni, sem a németországi vezető szerepet megtartani — arra kényszerítette Ferenc Józsefet, hogy új szövetségest keressen, ezúttal nem a birodalmon kívül, hanem annak belsejében. Königgrätz után az udvar számára nyilvánvalóvá vált: ha a birodalom nem talál belső stabilitást, könnyen szétbomolhat.

A vereség után az uralkodó új, tárgyalóképesebb külügyminisztert nevezett ki Ferdinand von Beust szász államférfi személyében, aki — bár Andrássy kezdetben lesújtó véleménnyel volt róla ("a dolgokról fogalma sincs" — írta

feleségének 1866 decemberében) — végül aktív szerepet vállalt a Béccsel folytatott tárgyalások lezárásában. A tárgyalások 1866 őszen–telén felgyorsultak, és 1867 elejére megegyezés született. Az uralkodó 1867. február 17-én Andrássy Gyulát nevezte ki magyar miniszterelnökké, ezzel véget vetve a neoabszolútizmus korszakának. Az országgyűlés 1867. május 29-én fogadta el a kiegyezési törvénycikkeket (az 1867. évi XII., valamint a kapcsolódó XIV–XVI. törvénycikkeket), június 8-án pedig Ferenc Józsefet magyar királlyá koronázták.

IDŐREND — KÖNIGGRÄTZTŐL A KORONÁZÁSIG

- 1865. április 16.** — Deák Ferenc "húsvéti cikke" a Pesti Naplóban
- 1866. június 20.** — Olaszország hadat üzen Ausztriának
- 1866. június 24.** — Custoza: olasz szárazföldi vereség
- 1866. július 3.** — Königrätz: megsemmisítő osztrák vereség Poroszországtól
- 1866. július 20.** — Vis: osztrák tengeri győzelem Olaszország felett
- 1866. augusztus 23.** — prágai béke Poroszországgal
- 1866. október 3.** — bécsi béke: Velence átadása Olaszországnak
- 1866. december** — Beust kinevezése, tárgyalások felgyorsulása
- 1867. február 17.** — Andrássy Gyula magyar miniszterelnök
- 1867. május 29.** — a kiegyezési törvények elfogadása
- 1867. június 8.** — Ferenc József magyar királlyá koronázása

Fontos leszögezni: a Kiegyezés nem egyetlen eseményhez, s főleg nem kizárólag Königrätzhez köthető — a folyamat gyökerei az 1865-ös húsvéti cikkig, sőt még korábbra nyúlnak vissza, és a megegyezés részletei (a közös ügyek finanszírozásának aránya, a vám- és kereskedelmi szerződés) még 1867 nyarán is tárgyalás alatt álltak. Ugyanakkor a történettudomány szinte egyöntetűen azt hangsúlyozza, hogy a szárazföldi vereség volt az a végső lökés, amely a bécsi udvart a kompromisszum irányába terelte: a birodalom,

amely egyszerre veszítette el németországi és olaszországi pozícióit, immár nem engedhette meg magának, hogy Magyarországgal is tartós konfliktusban álljon. Deák Ferenc és Andrássy Gyula pontosan ezt az ablakot használták ki — realista, kompromisszumkész politikával, amelyet sokan a maguk korában is árulásnak, mások államférfiúi bölcsességnek neveztek.

A Vis-i győzelem tehát paradox módon nem gyengítette, hanem — közvetve — inkább erősítette a Kiegyezés melletti bécsi elszántságot: az egyetlen katonai siker önmagában nem volt elég ahhoz, hogy Ausztria elkerülje a belső átrendeződés kényszerét, miközben a birodalom presztízse annyira megrendült, hogy Bécsnek mindenáron stabilitást kellett teremtenie legalább a maradék területein. Ez az az összefüggés, amelyet a horvát nemzeti ünnepi elbeszélés — érthető módon — nem tárgyal, de amely a magyar történelem szempontjából az egyik legfontosabb tanulság: egy tengeri csata Dalmácia partjainál és egy szárazföldi vereség Csehországban együtt formálták azt a politikai konstellációt, amelyben a magyar nemzet önálló kormányzáshoz jutott.

4. FEJEZET

A Kiegyezés mellékterméke: Fiume hazatérése

Egy corpus separatum sorsa

A Kiegyezésnek volt egy, a nagyközönség számára ma már alig ismert, ám a magyar történelem szempontjából különös következménye: alig három évvel azután, hogy Andrássy Gyula miniszterelnök lett, Magyarország visszakapta egyetlen valódi tengeri kikötőjét, Fiumét — a mai Rijekát. A város különleges jogállású terület, úgynevezett corpus separatum volt: Mária Terézia 1779-ben csatolta a Magyar Királysághoz "külön testként", saját autonómiával felruházva, jelezve, hogy Fiume sem egyszerűen Horvátországhoz, sem egyszerűen Ausztriához nem tartozik, hanem közvetlenül a magyar koronához kötődik. Ez a jogállás az 1848-as forradalom idején szakadt meg: Josip Jelačić horvát bán csapatai elfoglalták a várost, és a következő két évtizedben a Habsburg-kormányzat igyekezett a kikötőt leválasztani a magyar közigazgatásról.

A Kiegyezés egyik, viszonylag kevésbé látványos, de annál fontosabb tétje éppen az volt, hogy a birodalom belső átrendezésekor kihez kerül Fiume és általában a horvát-szlavón területek irányítása. A megegyezés értelmében Horvátország, Szlavónia és a Határőrvidék Horvát-Szlavónország néven egyesült, és a magyar politikai elit — az 1868-as horvát-magyar kiegyezésben, amely a nagy Kiegyezés közvetlen folyománya volt — elismerte a horvátokat önálló politikai nemzetként, széles körű belső autonómiát biztosítva számukra a Magyar Korona kötelékén belül. Dalmácia ezzel

szemben osztrák fennhatóság alatt maradt — így az Adria keleti partvidéke a dualizmus korában közigazgatásilag kettéosztva, Budapest és Bécs között megosztva élt tovább.

"Tengerhez, magyar! El a tengerhez!" — írta Kossuth Lajos már 1846-ban, a Fiumébe vezető kereskedelmi útvonalak fejlesztéséről szóló cikkében.

Idézi: Tudás.hu

Fiume sorsa a magyar–horvát kiegyezés keretében dőlt el: a város 1870-ben — közvetlenül a nagy Kiegyezés után — ismét közvetlen magyar kormányzás alá került, elkülönítve a horvát autonóm területektől, s ez az állapot egészen 1918-ig, a Monarchia felbomlásáig fennmaradt. A háttérben, ahogy azt korabeli feljegyzések és mai történeti feldolgozások is megjegyzik, volt egy prózai gazdasági szempont is: Ausztria a saját kikötőjét, Triesztet részesítette előnyben, míg a magyar politikai és gazdasági elit nem akart fizetni az osztrákoknak a saját tengeri kijáratáért — egy önálló magyar kikötő stratégiai és presztízskérdés volt egyaránt.

A "magyar tengermellék" fél évszázada

Az 1868–1918 közötti fél évszázad volt a magyar történelem egyetlen olyan korszaka, amikor az országnak — igaz, csak egy kis, körülbelül 20 kilométeres partszakasz és egyetlen nagyváros formájában — valódi tengeri kijárat és önálló kereskedelmi flottája volt. A fejlesztés motorja Baross Gábor, a "vasminiszter" volt, aki a kikötő korszerűsítését és a vasúti összeköttetés megteremtését kiemelt nemzeti ügynek tekintette: az 1873-ban átadott Budapest–Fiume vasútvonal radikálisan lerövidítette a magyar mezőgazdasági

termékek, mindenekelőtt a gabona exportjának útját, kiváltva az addig szinte kizárólagos osztrák közvetítést Trieszten keresztül.

ADATOK — A MAGYAR FIUME (1868–1918)

Corpus separatum jogállás: 1779–1848, majd 1870–1918

Budapest–Fiume vasútvonal átadása: 1873

Első kőolajfinomító Fiumében: 1882 (Baross Gábor minisztersége alatt)

Első magyar tengerhajózási társaság: Hungarian Sea Navigation Company, 1879 (később Adria Magyar Királyi Tengerhajózási Rt.)

Fiume elvesztése: 1918, a Monarchia felbomlásával; a várost olasz csapatok szállták meg

Fiume ez alatt az öt évtized alatt Európa egyik legforgalmasabb kikötőjévé nőtte ki magát: hajógyár, torpedógyár, olajfinomító, kőolajipari létesítmények és virágzó kereskedelmi hajózás jellemezte, s a szomszédos üdülőhelyek — Abbázia (Opatija), Cirkvenica — fejlődése is jórészt a kikötő prosperitásának köszönhető volt. A várost sajátos, kozmopolita kulturális közeg jellemezte: az olaszul beszélő polgárság, a horvát és szlovén többségű környék, a német nyelvű osztrák hivatalnokréteg és a magyar közigazgatási elit egyaránt jelen volt benne — Fiume a "miénk" volt, ahogy a korabeli magyar közbeszéd nevezte, anélkül, hogy etnikailag magyar várossá vált volna.

Ez a rövid, különleges korszak 1918-ban véget ért: a Monarchia felbomlásával Fiume elvesztette magyar státuszát, majd évekig tartó, viharos nemzetközi huzavona — köztük Gabriele D'Annunzio olasz költő és milicistái 1919-es önkényes megszállása, majd az 1920-as Rapallói Szerződéssel kikiáltott, rövid életű Fiumei Szabadállam — után végül Olaszországhoz került. A második világháború után, 1945-től a város Jugoszlávia, majd 1991

óta a független Horvátország része, Rijeka néven, mint az ország harmadik legnagyobb és legforgalmasabb kikötővárosa.

Egy elfeledett lánc: Vistől Fiuméig

Innen nézve a lánc világosan összeáll. Ha Tegetthoff veszít Visnél, és az olasz flotta 1866-ban elfoglalja a szigetet, Olaszország sokkal erősebb pozícióból tárgyalhatott volna a háborút lezáró békén — akár Dalmácia, akár a Kvarner-öböl egy részének megszerzését is követelhetette volna, ötven évvel korábban, mint ahogy az ténylegesen, az első világháború után megtörtént. Ez alapjaiban módosíthatta volna azt a térbeli-politikai keretet, amelyben 1868-ban a magyar–horvát kiegyezés, majd 1870-ben Fiume Magyarországhoz csatolása végbement — hiszen egy erősebb, az Adria északi részén is jelen lévő Olaszország mellett a Habsburg Birodalom számára sokkal nehezebb, ha nem lehetetlen lett volna a keleti Adria-part fölötti kontroll fenntartása, s ezen belül egy önálló magyar kikötő kialakítása is.

Vagyis: a Vis-i győzelem nem közvetlenül "okozta" a Kiegyezést — ahogy azt a harmadik fejezet is tisztázta, ennek fő mozgatórugója a szárazföldi vereség és az abból fakadó belpolitikai kényszer volt —, de a tengeri győzelem nélkül a birodalom által a Kiegyezés keretében újrászervezhető terület, benne a magyar tengeri kijárat lehetősége, jelentősen szűkebb lett volna. A Vis-i csata tehát nem a Kiegyezés oka, hanem annak egyik előfeltétele volt: megőrizte azt a földrajzi-politikai teret, amelyen belül a bécsi–pesti kompromisszum egyáltalán megvalósulhatott a maga történelmi formájában, Fiumével együtt.

5. FEJEZET — MAI VONATKOZÁS

Az Adria ma: Fidesz-örökség és Tisza-diplomácia

Egy tengeri kikötő nélküli ország örök adriai kényszere

Magyarországnak 1918 óta nincs saját tengeri kikötője — a Vis-i csata és a Kiegyezés által megőrzött, majd 1870-ben visszaszerzett fiumei "ablak" végleg bezárult. Ez a tény azonban nem jelenti azt, hogy az Adria elvesztette volna jelentőségét a magyar politikai és gazdasági gondolkodás számára. Éppen ellenkezőleg: 2026 első felében az Adria — pontosabban az azon áthaladó JANAf kőolajvezeték, közismert nevén az Adria-vezeték — a magyar energiabiztonsági politika egyik központi kérdésévé vált, ami önmagában is jelzi, mennyire tartósan visszatérő motívum a magyar politikai gondolkodásban a tengeri kijárat, illetve annak hiánya.

A helyzet a következő volt: a Barátság kőolajvezeték ukrajnai szakaszának 2026 eleji leállása — amelyet a magyar kormány politikai szándékú akadályoztatásnak, ukrán és nyugati források inkább orosz támadás következményének tulajdonítottak — komoly kihívás elé állította a magyar kőolajellátást, hiszen a vezetéken érkezett korábban az import mintegy 90–92 százaléka. Az alternatívát a Horvátországon áthaladó Adria-vezeték jelentette volna, amelyen keresztül azonban akkoriban csak töredéknyi, mintegy 400 ezer tonnányi kőolaj érkezett a korábbi évi közel ötmillió tonnás Barátság-importhoz képest. Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter — Szlovákiával közösen fellépve — azzal a kéréssel fordult Zágrábhoz, hogy az Adria-vezetéken keresztül nagyobb mennyiségű, tengeri úton érkező, jogilag nem szankcionált

oroszkőolajat engedjenek át Magyarország és Szlovákia felé, uniós szankciós vis maior-kivételre hivatkozva.

"Igazán megható hallani, hogy Magyarország ilyen meggyőződéssel beszél az uniós jogról... a korábbi magyar stratégiai gondolkodás felismerte az adriai alternatíva értékét, mint kiutat az orosz csapdából. Ez a régóta létező magyar elképzelés most végre valósággá válik."

Ante Šušnjar horvát gazdasági miniszter, 2026. február — Telex és 444 nyomán

A horvát fél reakciója élesen rávilágított egy ellentmondásra: a Janaf üzemeltető és a horvát kormányzati kommunikáció szerint korábban éppen a magyar fél — a Mol-lal együtt — vonta kétségbe hónapokon át az Adria-vezeték kapacitását és megbízhatóságát, majd amikor a Barátság-vezeték leállt, hirtelen ugyanennek a vezetéknek a sürgős kibővítését követelte. A vita nem csupán technikai jellegű volt, hanem jogi és politikai feszültségeket is felszínre hozott az uniós szolidaritásról és a tagállami együttműködési kötelezettségekről. Végül 2026 februárjában a Mol és a Janaf megállapodást kötött egy tíz hónapos, több ütemű, nemzetközi megfigyelők bevonásával zajló terheléses kapacitásteresztől, amely a vezeték maximális, akár napi negyvenezer tonnás szállítási teljesítményét vizsgálja.

Fidesz-örökség: egyoldalú függés, feszült szomszédság

Ez a helyzet nem előzmény nélküli. A 2010 utáni Fidesz-kormányzás energia-politikájának egyik visszatérő kritikai pontja volt az orosz kőolaj- és földgázimporttól való, évtizeden át tudatosan fenntartott, sőt egyes elemzők szerint elmélyített függés, amely a Barátság-vezeték szinte kizárólagos

szerepében testesült meg. Az elmúlt tizenöt évben többször felmerült az Adriavezeték bővítésének, illetve a diverzifikáció fokozásának lehetősége, ám ezek a tervek rendre háttérbe szorultak — részben orosz energiapolitikai preferenciák, részben a magyar és horvát fél közötti, olykor személyeskedésbe torkolló feszültségek miatt. A horvát gazdasági miniszter 2026 februári, iróniával teli reakciója pontosan erre a történelmi kettősségre mutatott rá: arra, hogy a magyar stratégiai gondolkodás korábban maga is szorgalmazta az adriai alternatívát, majd a gyakorlatban évekig halogatta annak érdemi kihasználását.

A magyar–horvát viszonyt ezen túl is tartósan terhelték a Fidesz-kormányzás alatt felhalmozódott feszültségek: a Mol és az INA (a horvát olajtársaság) körüli, évekig húzódó tulajdonosi és irányítási viták, valamint a két ország politikai elitje közötti, olykor kimondottan hideg diplomáciai légkör. Mindez azt eredményezte, hogy egy alapvetően szövetséges, mindkét ország számára uniós és NATO-tag szomszédos viszonyból rendszeresen bizalmatlansággal terhelt kapcsolat lett — ami a 2026 eleji olajválság idején azonnal a felszínre tört.

Tisza-diplomácia: a kapcsolatok helyreállítása

A Tisza-kormányzás e téren látványosan más regisztert ütött meg. 2026 júniusában, egy brüsszeli uniós csúcstalálkozó keretében Magyar Péter miniszterelnök külön megbeszélést folytatott Andrej Plenković horvát kormányfővel, kifejezetten a két ország kapcsolatainak javítása céljából. Plenković a találkozó után közösségi oldalán azt írta, hogy Horvátország jószomszédi légkörben kívánja rendezni a Magyarországgal fennálló energetikai vitás kérdéseket, és javítani szeretné a két ország viszonyát. Ez a gesztus

— még ha önmagában nem is oldotta meg a kapacitásvitát — jelentős hangnemi váltást jelentett a megelőző évek feszültségeihez képest, s egybeesett a Mol–Janaf közötti hivatalos kapacitásfeszültségi megállapodással is.

ADATOK — A 2026-OS ADRIA-VEZETÉK VITA

Barátság-vezeték korábbi éves import: kb. 4,9 millió tonna orosz kőolaj (az import ~90–92%-a)

Adria-vezetéken érkező mennyiség a leállás idején: kb. 400 ezer tonna

Magyar stratégiai tartalék: a kormány közlése szerint 96 napra elegendő

Mol–Janaf megállapodás: 2026. február — 10 hónapos kapacitásfeszültségi megállapodás, napi max. 40 000 tonnás céllal

Magyar Péter–Plenković találkozó: 2026. június 18–19., Brüsszel

A jelenség szélesebb tanulsága túlmutat az energiapolitikai részleteken. Az elmúlt százhatvan év alatt az Adria stratégiai jelentősége Magyarország számára soha nem szűnt meg — csupán a formája változott. 1866-ban egy tengeri csata döntötte el, ki uralja a keleti Adria-partot, és ezen keresztül közvetve azt is, hogy Magyarország egyáltalán hozzájuthat-e saját tengeri kikötőhöz. 2026-ban egy kőolajvezeték kapacitása és egy szomszédos ország jóindulata dönti el, mennyire tud Magyarország függetlenedni egyetlen külső energiaforrástól. A kontinuitás nem a konkrét ügyben van, hanem abban a szerkezeti tényben, hogy egy tengerpart nélküli, Közép-Európa belsejében fekvő ország geopolitikai mozgástere tartósan függ attól, milyen viszonyban áll az Adriát birtokló szomszédjaival — legyen szó Horvátországról ma, vagy a Habsburg Birodalomról 1866-ban.

Ebben az értelemben a Tisza-kormány brüsszeli gesztusa és a Fidesz-korszak feszültségekkel terhelt öröksége nem egyszerűen két kormányzati stílus szembeállítását, hanem annak illusztrációja, hogy a kis, tengerre nem

néző közép-európai államok számára a szomszédsági diplomácia — legyen az barátságos vagy ellenséges — sohasem pusztán udvariassági kérdés, hanem közvetlen anyagi és biztonsági tétje van. Az, hogy ez a felismerés 2026-ban ismét a napi politika részévé vált, önmagában is igazolja, miért érdemes visszanyúlni 1866 nyarának — látszólag távoli, valójában szorosan összefüggő — eseményeihez.

6. FEJEZET — ÖSSZEFOGLALÁS

Mit ünnepel Horvátország, és mit tanulhat belőle Magyarország

2026. július 20-án Horvátország egy olyan tengeri győzelemre emlékezik, amely a horvát nemzeti elbeszélésben jogosan foglal el központi helyet: egy technikailag és számbelileg alulmaradó flotta, amelynek legénysége többségében horvát tengerészekből állt, megvédte a keleti Adria-partot egy terjeszkedő nagyhatalom törekvéseitől. Ez a Füzet nem vitatja ezt az elbeszélést, és nem is kívánja magyar tulajdonba venni a horvát emlékezetet — a Vis-i győzelem elsősorban és mindenekelőtt horvát történet marad.

Amit ez a Füzet hozzátett, az egy másik nézőpont: az, hogy ugyanaz az 1866-os háború, amelynek Vis csak egyetlen, bár fényes epizódja volt, a magyar történelem egyik legfontosabb fordulópontjához, a Kiegyezéshez vezetett — nem azért, mert Vis "okozta" volna azt, hanem mert a szárazföldi vereség (Königgrätz) és a tengeri győzelem (Vis) együttesen alakították ki azt a politikai-földrajzi helyzetet, amelyben Bécs kénytelen volt kompromisszumot kötni Pesttel, s amelyben a birodalom megőrizte annyi mozgásterét az Adrián, hogy három évvel később Fiumét vissza tudja adni Magyarországnak. A történelem ritkán ad ilyen tiszta, dokumentálható kauzális láncot — éppen ezért érdemes megmutatni, még ha a lánc egyik szeme (Vis) inkább feltétel, mintsem közvetlen ok volt is.

Kérdések, amelyeket a Füzet nyitva hagy

Több dilemma is megfontolásra érdemes, amelyekre ez a Füzet nem ad — mert nem is adhat — egyértelmű választ. Az első: mennyiben tekinthető a

magyar történelemtudat hiányossága annak, hogy egy ilyen jelentőségű, a Kiegyezéssel közvetve összefüggő eseményről a magyar közvélemény gyakorlatilag semmit nem tud, miközben a Kiegyezés 1867-es dátumát minden középiskolás fejből tudja? A második: vajon a fiumei epizód — a rövid, ötven évig tartó "magyar tengeri világ" — inkább egy sikeres nemzetépítési projekt volt, amely bebizonyította, hogy egy tengerre nem néző ország is képes kereskedelmi flottát, kikötőipart, tengerhajózási kultúrát teremteni, vagy inkább egy történelmi kuriózum, amelynek elvesztése szükségszerű és visszafordíthatatlan volt, mihelyt a birodalom, amely azt lehetővé tette, felbomlott?

A harmadik, s talán a legaktuálisabb kérdés: mennyiben tanulságos ez a százhatvan éves történet a mai magyar–horvát viszony számára? Az Adriavezeték körüli 2026-os vita megmutatta, hogy egy tengerpart nélküli ország számára a szomszédos tengeri állammal fenntartott jó viszony nem diplomáciai díszlet, hanem stratégiai szükséglet — pontosan úgy, ahogyan 1866-ban és az azt követő évtizedekben is az volt. A kérdés, amelyet a Füzet az olvasóra bíz, az, hogy a Tisza-kormányzat brüsszeli gesztuspolitikája — a Plenković-kal folytatott egyeztetés, a hangnemi enyhülés — tartós stratégiai fordulatot jelent-e a magyar–horvát viszonyban, vagy csupán egy akut válsághelyzetre adott, taktikai jellegű reakciót, amely a következő feszültség (legyen az energetikai, gazdasági vagy politikai természetű) hatására ugyanolyan gyorsan szertefoszlik, mint ahogyan létrejött.

Egy évforduló, amelyet érdemes lenne magyarul is megünnepelni

Nem szükséges, s nem is lenne indokolt, hogy Magyarország a Vis-i csatát saját nemzeti ünnepként kezelje — a győzelem nem magyar, hanem Habsburg

és horvát diadal volt. De az az összefüggés-háló, amely Vistől Königgrätzen és a Kiegyezésen át Fiuméig, majd onnan egészen a 2026-os Adria-vezeték-vitáig húzódik, arra emlékeztet, hogy a magyar történelem ritkán érthető meg pusztán a Kárpát-medence határain belül. A Kiegyezés, amelyet a magyar közoktatás és közbeszéd elsősorban belpolitikai kompromisszumként — Deák Ferenc és Ferenc József megegyezéseként — tanít, valójában egy sokkal tágabb, nemzetközi erőter terméke volt, amelyben egy csehországi csatatér és egy adriai tengerszoros ütközete egyformán szerepet játszott.

Amikor tehát Horvátországban 2026. július 20-án felvonulásokkal, konferenciákkal és sajtóbeszámolókkal emlékeznek a Vis-i győzelemre, érdemes egy pillanatra magyar szemmel is megállni ennél a dátumnál — nem azért, hogy elvitassuk a horvát ünnep jelentőségét, hanem azért, mert a magyar történelem egyik legfontosabb fordulópontja, amelyet július 20-ánál sokkal ismertebb dátumként, 1867 nyaraként tartunk számon, e nélkül a tengeri csata nélkül talán másképp — vagy egyáltalán nem úgy — alakult volna.

Háttérgyár-Füzet · HGY-2026/09 · 2026. július 19.

Forrás: Vecernji list (Danijel Prerad, 2026. július 19.); magyar történettudományi és sajtóforrások: MTA, Felvidék.ma, Wikipédia, tortenelemmindenkinek.hu, toriora2.blog.hu, Tudás.hu, Hetedhétország, fmc.hu, itthonrolhaza.hu, ritkanlathatotortenelem.blog.hu; friss hírforrások: hirado.hu, Euronews, 444.hu, Telex, Magyar Nemzet

Készítette: Háttérgyár Elemzési Részleg